

**ПІДТРИМКА МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА:
ПОШУК ІНСТРУМЕНТІВ ГЕНДЕРНОЗБАЛАНСОВАНОГО
УПРАВЛІННЯ МІСЬКИМИ ПРОГРАМАМИ
(НА ПРИКЛАДІ М. ХАРКОВА)**

Гребенець К. М.

Наук. керівн. – к. е. н., доц. Бібік Н. В.

*Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

Молодь є важливою складовою суспільства, носієм інтелектуального, творчого потенціалу, і вагомим фактором соціально-економічного прогресу. Зокрема, від рівня залученості молоді у сферу підприємництва, багато у чому залежить прогрес ділової активності у суспільстві у цілому. За результатами опитувань «Молоді України», близько 40% респондентів мають бажання стати підприємцем, мати власну справу [1], однак вважають, що реалізації цього бачення заважають різні чинники, у т.ч. гендерно обумовлені, пов'язані з недостатнім рівнем економічної активності молоді.

За Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на 2016–2020 роки одним з важливих напрямів є «сприяння розвитку молодіжного підприємництва, самозайнятості та ефективного просування молодих людей у підприємницькому середовищі, у т.ч. проведення Всеукраїнського конкурсу бізнес-панів підприємницької діяльності серед молоді» [2, с. 21-22]. У зв'язку з цим актуальним стає завдання ефективного використання бюджетних коштів, з точки зору дотримання принципів гендерної справедливості. Жіноче підприємництво має стати предметом особливої уваги, адже існують численні виклики, які пов'язані з існуючими у суспільстві гендерними стереотипами.

Аналіз джерел та постановка проблеми. У вітчизняній літературі представлені дослідження молодіжної політики окремих регіонів - Миколаївської [3], Харківської областей [4]. Аналізу питань ефективної реалізації молодіжної політики присвячено роботи Ю. Шарова, В. Тимошука, В. Мотречко [5] та ін.

Метою дослідження є розробка гендерночутливого інструментарію управління заходами Державної соціальної програми «Молоді України» на локальному рівні в частині підтримки молодіжного підприємництва.

Порівняльний аналіз змісту попередньої [6] та діючої [2] Державних соціальних програм «Молодь України» показав певний прогрес державної політики України щодо імплементації гендерних підходів, оскільки у Програмі 2016-2020 рр. передбачена гендерна статистика виконання усіх заходів, а також окремо включено заходи щодо застосування гендерних підходів. Що стосується місця молодіжного підприємництва, то воно залишається незмінним у Програмах – містяться у Завданні 4 «Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості і самозайнятості молоді)» окремою групою заходів: «підтримка підприємницьких ініціатив молоді шляхом проведення всеукраїнських заходів, семінарів, засідань за круглим столом, семінарів-тренінгів, виставок з відповідної тематики, зокрема Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді» [2].

Об'єктом даного дослідження стала міська програма «Молодь Харкова» на 2012 – 2015 роки [7], термін дії якої був продовжений до 2020 р. Ця Програма має не аби яке значення для Харкова, де більше третини усіх мешканців є молодь (520 тис. осіб віком 14 – 35 років). У вищих навчальних закладах Харкова навчається 212 тис. студентів або 41% усієї молоді. Програма у цілому спрямована на активне залучення молоді у процеси самовдосконалення та особистісного творчого розвитку, у тому числі створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді.

Вихідним завданням для аналізу є порівняння змісту Державної програми та міської за напрямом «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді». У результаті було виявлено, що відсутні належні взаємозв'язки, зокрема у завданні щодо підтримки молодіжного підприємництва (рисунок). Також був виявлений недостатній рівень узгодженості змістових елементів Програми на державному та міському рівні. Наприклад, для завдання «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді» в Державній програмі визначено чотири напрями, у міській – сім. При цьому часткові взаємозв'язки простежуються лише у трьох напрямках.

«Молодь Харкова»		«Молодь України»
1. Сприяння вирішенню проблем в сфері трудової зайнятості молоді, підтримка підприємництва у молодіжному середовищі та сприяння отриманню освіти		3. Набуття молодими людьми знань, навичок, та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)
1.1. Сприяти молоді у вирішенні питань вторинної зайнятості, організації роботи молодіжних трудових загонів, а також таборів праці та відпочинку		3.2. Включення до програми «молодіжний працівник» з підготовки працівників, які працюють з молоддю, із залученням державних службовців молодіжної сфери та представників молодіжних громадських організацій, модуля щодо застосування гендерного підходу до вирішення проблем молоді у різних сферах
1.2. Сприяти працевлаштуванню на підприємствах, в установах та організаціях дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, і яким надається перше робоче місце на заброньовані робочі місця спільно з районними центрами зайнятості		4. Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді
1.3. Залучати студентську та учнівську молодь до участі у науко-вих товариствах, гуртках, міських турнірах, конкурсах-захистах Малої академії наук України. Проводити міські конкурси учнівських, студентських наукових робіт		4.1. організація профорієнтаційної роботи серед молоді, зокрема проведення всеукраїнських акцій, семінарів, виставок, засідань за круглим столом, семінарів-тренінгів
1.4. Надавати підтримку студентським науковим товариствам і молодіжним науковим підрозділам, сприяти діяльності міської асоціації молодих вчених та спеціалістів		4.2. підтримка підприємницьких ініціатив молоді шляхом проведення всеукраїнських заходів, семінарів, засідань за круглим столом, семінарів-тренінгів, виставок з відповідної тематики, зокрема Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді
1.5. Надавати підтримку проведенню міських, міжвузівських науково-практичних конференцій молодих вчених. Сприяти виданню збірок з публікаціями наук. робіт молодих вчених м. Харкова		4.3. проведення всеукраїнських заходів, акцій, семінарів, засідань за круглим столом, виставок, спрямованих на вирішення питання зайнятості молоді, розроблення та впровадження інноваційного механізму розв'язання проблеми безробіття серед молоді (зокрема її працевлаштування на перше робоче місце)
1.6. Проводити семінари, тренінги з проблем трудової зайнятості молоді кризових категорій		4.4. підтримка руху молодіжних трудових загонів шляхом проведення всеукраїнських фестивалів, акцій та пропагандистських кампаній (виробництво фільмів, роликів, виготовлення поліграфічної продукції)
1.7. Брати участь у круглих столах, семінарах з питань підприємництва, зустрічах підприємців з числа молоді з керівниками органів місцевого самоврядування, підприємцями міста.		

Рисунок. Молодіжне підприємництво в архітектурі Програми

Пропонується використовувати схеми взаємозв'язків завдань для формування збалансованої архітектури Програми. Для формування «Плану дій» пропонується обирати ті заходи, що, максимально відповідають, по-перше, змісту Програми; по-друге, необхідній компетенції її Виконавців. Так, при виборі заходу слід враховувати:

- відповідність змісту проектних дій місії Програми (як виконання заходу вплине на вирішення певного завдання Програми);
- сучасність/інноваційність форми заходу (рівень активності залучення учасників до заходу);
- чітку орієнтацію на користувачів Програми;
- збалансованість системи кількісних та якісних показників моніторингу й оцінки заходу

Слід також враховувати, що заходи можуть виконуватися комунальними установами чи іншими державними організаціями самостійно або у партнерстві з громадськими організаціями та бізнес-структурами. Зазвичай партнерство дає кращі результати і більш ефективне використання бюджетних коштів.

Гендерні індикатори для планування й моніторингу проекту (на прикладі заходу: «підтримка підприємницьких ініціатив молоді...»)

Серед основних показників економічної активності молоді варто розглянути її характеристики: об'єктивні (власне економічну активність, зайнятість та безробіття) та суб'єктивні (задоволеність роботою, настанови щодо роботи). Під час заходів обговорюються бар'єри в організації та розвитку власного бізнесу в Україні, у т.ч.: відсутність первинного капіталу та недоступність кредиту (58%), необхідного для відкриття власної справи; нестабільна економічна та політична ситуація в країні; високі податки; меншою мірою – недостатній рівень знань (освіти) для організації власного бізнесу, нестача здібностей лідера (8%).

Напрямок «підтримка підприємницьких ініціатив молоді...» містить показники успішності розв'язання зазначених завдань, у яких переважають кількісні оцінки. Серед показників відсутні і такі важливі, на наш погляд, показники, як питома вага робочих місць, створених спеціально для жінок. Напрямок підприємництва більшою мірою відображає зусилля, спрямовані на пропаганду.

Результати проведених заходів мають вимірюватись з урахуванням гендерних показників як кількісно, так і якісно. Показник «кількість учасників, які взяли участь у заходу(ах)» рекомендується розподілити за: статеві-віковими групами (від 14 до 17 років – підлітки; від 17 до 22 років – студентська молодь; від 23 до 35 років – працююча молодь). Крім того, виокремити «у тому числі»: молодь пільгових категорій; індивідуальну, групову участь або участь у партнерстві і т. ін. У визначенні Міністерства охорони праці (МОП) економічно активне молоде населення складається з населення обох статей віком від 15 до 34 років включно, яке впродовж

певного періоду часу забезпечує пропозицію робочої сили на ринку праці. Все населення країни відповідного віку розподіляється на три взаємовиключні та вичерпні категорії: зайняті, безробітні, економічно неактивні (поза робочою силою). До складу економічно активного населення (робочої сили) входять тільки ті особи, які займалися економічною діяльністю, або шукали роботу і були готові приступити до неї, тобто класифікуються як «зайняті» або «безробітні».

Якісними показниками проведеного семінару, тренінгу, круглого столу з питань підприємництва мають стати:

- кількість бізнес-ідей, які підготували молоді особи для майбутньої підприємницької діяльності, також гендерно сегрегована статистика щодо авторів/авторок цих ідей (дівчина або юнак; молодь пільгової категорії; індивідуальна, групова участь або участь у партнерстві і т.ін.);
- кількість розроблених бізнес-планів з відповідною гендерною статистикою;
- кількість молодих підприємців, що започаткували свою діяльність, та ідентифікація їх за гендерними групами;
- кількість молодих підприємців, які «відродили» («перезавантажили») свою підприємницьку діяльність.

Крім того, усі етапи життєвого циклу підприємницької діяльності («бізнес-ідея» → «бізнес-план» → «започаткування підприємницької діяльності» → «розвиток підприємницької діяльності») можна розглядати як первинну, тобто як основне місце роботи, або вторинну зайнятість – робота за сумісництвом.

Декомпозиція кількісних та запровадження якісних показників візуалізує досягнення реальних результатів, забезпечує інформаційну платформу для моніторингу і контролю за діяльністю виконавців програм(и) тим самим сприяє підвищенню «прозорості» й демократичності у прийнятті рішень. Виокремлення гендерних груп молоді (за віком, статтю, особливими потребами і т. ін.) сприяє збалансованому й справедливому розподілу бюджетних коштів, що виділяються на фінансування Державної програми, між усіма користувачами (бенефіціарами) проекту/програми – молодь України, з урахуванням «специфічних» потреб кожної гендерної групи.

Отже пропонується модульній елемент системи управління Програмою «Молодь Харкова» – «КАРТКА ЗАХОДУ». Картка заходу, на нашу думку, є дієвим інструментом для планування та моніторингу

фінансування Програми, ефективного використання бюджетних коштів (таблиця).

Таблиця

Гендерні індикатори для планування й моніторингу заходу:
«підтримка підприємницьких ініціатив молоді...» в рамках міської
програми «Молодь Харкова»

Кількість учасників, які взяли участь у заході		Назва заходу:				Вартість заходу
		Результати проведеного заходу (якісні показники)				
		Подано заявок «бізнес-ідей»	Розроблено бізнес-планів	Започаткували підприємницьку діяльність	«Перезавантажили» підприємницьку діяльність	
МОЛОДЬ	14-16 р. (підлітки), у т.ч. юнаки / дівчата					
	17-22 р. (студентська молодь), у т.ч. чоловіки / жінки					
	23-35 р. (працююча молодь), у т.ч. чоловіки / жінки					
	Всього у т.ч. чоловіки / жінки					

У результаті проведених досліджень:

1. Гендерний підхід до бюджетування державних програм має включати: визначення місії (для розширення потенційної гендерної цінності програми); розробку архітектури програми (в якій можливі гендерно-чутливі проекти/заходи); гендерні критерії оцінки досягнення запланованої цінності від реалізації програми.

2. Запропоновано модульний елемент управління Програмою «Молодь Харкова» – «картка заходу» (на прикладі завдання «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді», в частині «підтримка підприємницьких ініціатив молоді»). Картка заходу, на нашу думку, є дієвим інструментом для планування та моніторингу фінансування Програми, ефективного використання бюджетних коштів.
3. Обґрунтовано доцільність використання якісних характеристик заходів (на прикладі реалізації політики сприяння молоді у підприємницькій діяльності). Запропонована їх класифікація на основі життєвого циклу підприємницької діяльності, а саме: «бізнес-ідея» → «бізнес-план» → «реєстрація підприємницької діяльності» → «розвиток підприємницької діяльності». У результаті структурування інформації відповідно до кількісних та якісних індикаторів заходу особи, що приймають рішення, отримують необхідне обґрунтування цільового та збалансованого використання бюджетних коштів.

Література

1. Круглий стіл на тему «Підтримка жіночого підприємництва як фактор розвитку міста» [Електронний ресурс] – Режим доступу: \www/ ULR: <http://www.hduht.edu.ua/index.php/uk/news/1396-krugl-stil2016> – Зогол. з екрану.
2. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністру України від 18 лютого 2016 року №148 – Режим доступу: \www/ ULR: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF> – Зогол. з екрану.
3. Коваль Г.В. Особливості державної молодіжної політики в Миколаївській області [Електронний ресурс] / Наукові праці. Державне управління. – Режим доступу: \www/ ULR: file:///Users/tatanafesenko/Downloads/Npchdu_2012_181_169_8.pdf.
4. Фесенко Т.Г. Управління архітектурою проектних дій державної програми (на прикладі цільової програми «Молодь України») / Т.Г. Фесенко, Г.Г. Фесенко // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2016. – № 1(57). – С. 96 – 106. – Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/index.php/ru/2016/1-57-2016?id=1440>.
5. Мотречко В.В. Надання адміністративних послуг на місцевому рівні у сфері реалізації державної молодіжної політики України [Електронний ресурс] / Напрями реформування системи місцевого самоврядування в

Україні. – Режим доступу: \www/ ULR: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-2/doc/3/05.pdf>.

6. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009 – 2015 роки [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністру України від 28 січня 2009 року №41 – Режим доступу: \www/ ULR: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF> – Зогол. з екрану.

Міська програма «Молодь Харкова» на 2012 – 2015 роки/ Затверджена рішенням сесії Харківської міської ради 6 скликання від 23.12.2011 N587/11 [Електронний ресурс] – Режим доступу: \www/ ULR: <http://molodsport.kharkov.ua> – Зогол. з екрану.